

КОНЦЕПТУАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЛІТИКИ США ЩОДО КРАЇН ПЕРСЬКОЇ ЗАТОКИ НА ПРИКЛАДІ ВІДНОСИН З ІРАНОМ



У статті досліджуються основні чинники формування політики США щодо країн Перської затоки, стратегії та механізми її здійснення на прикладі відносин з Ісламською Республікою Іран. Аналізуються концептуальні підходи політики Сполучених Штатів у регіоні Близького і Середнього Сходу.

Ключові слова: зовнішньополітична концепція, США, політична доктрина, Перська затока.

Регіон Перської затоки в останні десятиріччя ХХ-го і на початку ХХІ ст. привертає значну увагу провідних країн світу перш за все завдяки наявності значних родовищ нафти і природного газу. Це справляє вплив не лише на процеси ціноутворення на ринку енергоносіїв, але й має стратегічне значення для міжнародних процесів не лише на регіональному, але й на глобальному рівнях. Починаючи з 1970-х рр., нафтовидобувні і нафтоекспортуючі країни Перської затоки посідають чільне місце у глобальній системі міжнародних відносин, у балансі військово-стратегічної рівноваги світового масштабу, в розвитку політичних, культурних і духовних традицій народів Сходу. Винятковим даний регіон робить його географічне положення на стику Близького і Середнього Сходу. Встановлення контролю над ним дозволяє чинити вплив на політичні процеси, що відбуваються на значній за розміром території. Разом з тим, значний інтерес до регіону проявляють США, які впродовж останніх десятиліть виробляли стратегію щодо ряду країн Перської затоки, зокрема, Ірану.

Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що наукове осмислення сучасних політичних процесів, які відбуваються на Близькому і Середньому Сході, комплексне вивчення впливу США на ці процеси неможливі без урахування впливу найбільшої

**ПАВЛЮК О.І.,
аспірантка кафедри
міжнародних відносин,
Чернівецький
національний університет
імені Юрія Федьковича**

країни регіону Перської затоки – Ісламської Республіки Іран (ІРІ). Доктрина Дж. Буша-молодшого захищала Ісламську Республіку до так званої «вісі зла», вбачаючи у ній одне з основних джерел нестабільності¹. Президент Б. Обама основним напрямком своєї близькосхідної політики позначив питання протидії ядерному озброєнню Ірану. Очевидно, що для США регіон затоки залишається на передовій лінії глобального протистояння з міжнародним тероризмом і режимами, які його підтримують.

Метою роботи є аналіз основних чинників формування політики США щодо країн Перської затоки, а також стратегій та механізмів її здійснення на прикладі відносин з Ісламською Республікою Іран у 1970 – 2000-х рр. Зовнішня політика США постійно перебувала і залишається в полі зору політологів, істориків, економістів, правників. Серед вітчизняних досліджень порушеної проблеми варто виділити праці І.М. Ковалю, В.В. Глебова, Б.М. Гончара, В.О. Шведа, Д. В. Кушніра, В. В. Гребцова. Серед зарубіжних дослідників привертають увагу праці Г. Кіссінджера, К. Катсмана, З. Бжезинського, Г. Юлдашевої, Г. Сіка, Р. Рамазані. Проте політика США щодо країн Перської затоки (і особливо Ірану) не знайшла належного висвітлення і не стала предметом спеціального дослідження в українській політичній науці.

Американська активність у зоні Перської затоки у 1970-і рр. визначалася прагненням правлячих кіл Вашингтона зберегти і, по можливості, посилити свій контроль над країнами й природними ресурсами регіону. Концепція «двох стовпів», на основі якої Сполучені Штати намагалися здійснювати політику «приспосовування» в зоні Перської затоки, передбачала перекладання на Саудівську Аравію і шахський Іран великої частки тягаря і витрат, пов'язаних із здійсненням американської стратегії². Саме ці країни на основі вказаної концепції мали виступати в якості інструментів політики США в регіоні. Разом з тим розвиток подій в зоні Перської затоки примусив Вашингтон вдаватися до додаткових методів впливу, зокрема, до встановлення відносин з феодально-монархічними режимами країн, передусім, Об'єднаних Арабських Еміратів, Бахрейн, Оману, Катару та Кувейту на основі «принципу партнерства», що передбачав їхній економічний і соціальний розвиток під контролем Сполучених Штатів.

Отже, впродовж багатьох десятиліть становлення шахського режиму, підтримка Ірану в якості «жандарма» в районі Перської затоки повністю відповідало стратегічним завданням США в цьому регіоні. Для шаха підтримка Вашингтону виступала захистом від радянської загрози і домінування інших держав (Велика Британія). Сполучені Штати

у свою чергу надавали мільярдні позики шахському режиму та збільшили поставки американської зброї, а також всіляко підтримували зовнішню політику Ірану в регіоні, зокрема, стосовно втручання у справу Оману та Бахрейн.

Державний секретар США С. Венс на початку 1970-х рр. сформулював значення шахського Ірану у контексті американських стратегічних інтересів: його керівництво забезпечувало необхідною економічною допомогою країни регіону, допомагало знизити напругу в Південно-Східній Азії, сприяло придушенню повстання в Омані, постачало нафту для Заходу, відмовившись при цьому приєднатись в 1973 р. до нафтового ембарго арабських країн, було головним постачальником нафти для Ізраїлю³. Таким чином, політика «приспосовування» полягала у цілковитій підтримці Ісламської Республіки Іран та максимального фінансово-матеріального, консультативного та військово-політичного сприяння з боку Сполучених Штатів.

У другій половині 1970-х рр. Вашингтон здійснив перехід від дипломатії «приспосовування» до певного прямого тиску й спроб узаконити «право» США на пряме воєнне втручання в їхні внутрішні справи. Контроль над зоною Перської затоки в період адміністрації Дж. Картера (1977–81 рр.) розглядався як невід'ємна частина американської глобальної стратегії. Подібні дії Сполучених Штатів свідчили про намір держави зробити ще більший акцент на «фактор сили», що знайшло своє відображення в «доктрині Картера», яка проголосила Перську затоку «сферою життєвих інтересів» США. В рамках цієї доктрини Вашингтон висловлював готовність «використати всі необхідні засоби, включаючи військову силу» у випадку «спроб будь-якої сили ззовні встановити контроль над районом Перської затоки»⁴.

В адміністрації Дж. Картера виділяли два основних підходи до іранської революції. Департамент США вважав, що революція є внутрішньополітичною справою ІРІ. Прибічники цього підходу пропонували американському керівництву підтримати перехідний уряд, знизити напругу революційного руху і зорієнтувати його в сторону більш ліберальних лідерів⁵. Водночас були й інші підходи, яких зокрема, дотримувався помічник Президента з питань національної безпеки Зб. Бжезинський, що не виключали причетності до іранських подій Радянського Союзу і виступали на користь використання військово-політичних інструментів для придушення революції⁶. Більшу підтримку отримала позиція Зб. Бжезинського, однак, у зв'язку з бурхливим розвитком подій в Ірані, відповідний тактичний план не був розроблений.

США не підтримали ідею ісламської революції

і не відмовилися від попередньої політики стосовно Ірану, зокрема, пов'язаної з бойкотом іранських нафтопродуктів на початку 1950-х рр. та причетністю до втручання США у внутрішні справи Ісламської республіки, які завершилися усуненням від влади прем'єр-міністра Ірану М. Мосаддика і перемогою в країні шахського абсолютизму. Вашингтон також припинив матеріально-технічну допомогу новій владі, не розглядавав питання про депортацію прибічників шахського режиму, репатріацію фондів Р. Пехлеві і не доклав серйозних зусиль, щоб налагодити співпрацю з керівництвом революційного Ірану.

Одним із важливих етапів в історії ірано-американських відносин стала криза навколо заручників, коли 4 листопада 1979 р. у відповідь на дозвіл американського керівництва прийняти у себе на лікування іранського шаха, 80 іранських студентів захопили посольство США в Тегерані і взяли в заручники 52 співробітника дипломатичної місії. У відповідь США вперше ввели економічні санкції проти ІРІ. Президент Дж. Картер заборонив торгівлю США з Ісламською Республікою і заморозив 12 млн. дол., які Тегеран поклав в американські банки. В резолюціях від 7 і 17 квітня 1980 р. він розширив санкції, включивши заборону на всю торгівлю і туристичні поїздки між двома країнами⁷.

«Доктрина Картера» заклала основу політики «неоглобалізму», метою якої було досягнення глобального впливу США і яка при адміністраціях Р. Рейгана (1981-1988) була доповнена розгортанням структури військових баз, створенням Об'єднаного центрального командування і внесенням у воєнну політику в районі Перської затоки елементів ядерного стримування. Політика адміністрацій Р. Рейгана базувалась передусім на тому, що регіонові затоки в системі американських інтересів надавався безумовний пріоритет, саме, на нашу думку, через його геостратегічне розташування та наявність значних енергетичних та транспортних ресурсів⁸.

У січні 1984 р. Держсекретар США Дж. Шульц оголосив Іран країною, яка підтримує міжнародний тероризм, що ще більше обмежило розвиток відносин з цією країною. З 1984 р. неухильно зростали економічні обмеження на торгівлю з Іраном. 6 жовтня 1987 р. Конгрес прийняв спеціальну резолюцію і 29 жовтня 1987 р. Президент Р. Рейган підписав указ на заборону майже всіх видів імпорту з Ірану. Об'єктами санкцій пізніше стають й іноземні компанії, які, за даними США, передавали технології і товари військового призначення Ірану⁹.

Питання розвитку політики США щодо Ірану особливо загострилося під час міждержавного конфлікту двох сусідів – Ірану та Іраку. Під час ірано-іракської війни американська позиція щодо

конфлікту коливалася у широкому діапазоні: від нейтралітету до стримування обох держав у економічному та військовому плані. У 1986-1987 рр. американська адміністрація провела секретні переговори з іранським керівництвом про постачання зброї до Лівану, гроші від яких йшли нікарагуанським контраст¹⁰. Цей інцидент увійшов в історію під назвою «Іран-контрас». Коли скандал став відомим громадськості, європейські союзники, перш за все Велика Британія та Франція, від яких Вашингтон вимагав обмеження торгівлі з Іраном, звинуватили адміністрацію Р. Рейгана у лицемірстві¹¹.

Проте, якщо проаналізувати близькосхідну стратегію США 1980-х рр. можна дійти висновку, що на літо 1990 р. політика США щодо країн Близького Сходу і Перської затоки була малоефективною, оскільки з жодним партнером регіону не було досягнуто успіху на переговорах та жодна з чисельних американських дипломатичних ініціатив не мала успіху. Тому адміністрація Дж.Буша (1989-1993 рр.) навіть з «деяким полегшенням» сприйняла інформацію про напад Іраку на Кувейт, що дозволяло їй перенести на другий план питання арабо-ізраїльського врегулювання¹².

У період адміністрацій Р. Рейгана та Дж. Буша-старшого було сформовано список так званих «держав-паріїв», які порушують певні міжнародні норми, зокрема, спонсорують міжнародний тероризм, провокують регіональні конфлікти, намагаються заволодіти зброєю масового знищення тощо. Ці держави складають «вісь зла», до якої Сполучені Штати відносять й Ісламську Республіку Іран.

В 1989 р. після смерті аятоли Хомейні і після приходу до влади в Ірані більш прагматичного політика Х. Рафсанджані, у США знову розпочалися дискусії про можливе зближення з ІРІ. Проте, на думку американського керівництва, офіційна риторика іранської влади розходиться із його реальними діями, зокрема, щодо підтримки ісламського тероризму, тиску на деякі країни Перської затоки тощо.

Особливе занепокоєння в США почали викликати зусилля Тегерану отримати зброю масового знищення¹³. У Сполучених Штатах були впевнені, що, у випадку збереження жорсткої позиції Іран буде вимушений нормалізувати відносини з Заходом на американських умовах. До того ж, більшу роль у близькосхідній політиці Вашингтону починали відігравати природні суперники Ірану – Саудівська Аравія та Ірак, що поступово перетворювалися на інструменти американської політики у регіоні.

У період адміністрації Президента США В. Клінтона (1993-2001) основою американської політики в регіоні Перської затоки стала концепція «подвійного стримування», що передбачала комплекс економічних, політичних і в разі

потреби військових заходів для нейтралізації негативного впливу на систему безпеки в регіоні локальних центрів сили, Іраку та Ірану. Концепція «подвійного стримування» критично переосмислює деякі вихідні пункти «доктрини Картера», але певна схожість базових положень обох концепцій дозволяє говорити, що вона є модифікацією своєї попередниці, ставши реакцією на політичні зміни умов функціонування регіональної системи міжнародних відносин¹⁴.

У постбіполярному світі стримування Ірану стало для США основним компонентом політики в близькосхідному регіоні. З точки зору Сполучених Штатів, це обумовлено тим, що Тегеран продовжує підтримувати міжнародний тероризм, прагне до експорту ісламської революції, нарощує свої військово-технічні можливості, включаючи розвиток ядерної програми, перешкоджає врегулюванню палестинсько-ізраїльського конфлікту¹⁵. Зокрема, Президент США Дж. Буш-молодший 10 січня 2007 р. у щорічній Промові до Нації у черговий раз звинуватив ІРІ у спробах створити зброю масового знищення, у підтримці терористичних організацій (Хамас, Хезболла) та шиїтської міліції, яка влаштувала теракти в Іраку і в закликах знищити Ізраїль¹⁶. Крім того, з утворенням незалежних республік в Центральній Азії консервативне керівництво Ірану, на думку американського керівництва, отримало нові можливості для експорту ісламістської ідеології і посилення своїх позицій в ісламському світі шляхом залучення країн цього регіону до сфери власного впливу. З цією метою Іран намагається сформувати на Близькому і Середньому Сході новий полюс сили із залученням у нього Центральної Азії і Закавказзя¹⁷.

Іранська проблематика отримала належну увагу у концепції національної безпеки США від 2002 р., відомої як «доктрина Буша», яка стала ідеологічним та концептуальним стрижнем американської політики у регіоні. У подальшому вона була розвинена і конкретизована у стратегію «просування демократії» на Близькому Сході, яка включала наступні пункти:

- близькосхідна політика Сполучених Штатів нерозривно пов'язана з глобальною боротьбою з міжнародним тероризмом і є важливим інструментом у реалізації її головних цілей на Близькому і Середньому Сході;

- у ході реалізації своїх стратегічних завдань на Близькому і Середньому Сході США мають право на використання превентивних ударів як по терористичних центрах, так і по країнах, що підтримують терористів або підозрюються у такій підтримці;

- війна з тероризмом як невід'ємна складова близькосхідної політики США є боротьбою за майбутнє мусульманського світу, її не можна трактувати як зіткнення цивілізацій;

- у процесі здійснення своєї політики на Близькому Сході США велике значення надаватимуть підтримці поміркованих та реформаторських урядів¹⁸.

Стратегія Національної безпеки США від 16 березня 2006 р., що узагальнює головні завдання США на Близькому Сході протягом другого терміну Президента Дж. Буша, стала продовженням попередньої політики американської адміністрації в регіоні. Вона, на думку українського дослідника О.Шведа, була покликана захистити політику Сполучених Штатів у близькосхідному регіоні, яка отримала визначення «трансформаційної дипломатії» і включала у себе досягнення докорінної трансформації Близького Сходу через сприяння у здійсненні глибоких політичних, економічних, соціальних та гуманітарних реформ¹⁹.

Іранське питання, особливо після обрання президентом Ірану представника радикального крила М. Ахмадінежада, стає одним з найголовніших і найскладніших для Сполучених Штатів у близькосхідному регіоні. Це насамперед пов'язано з ядерною програмою Тегерана, що, на думку американського керівництва, має на меті створення ядерної зброї, а також з намаганням Ірану стати лідером не лише на Середньому Сході, а й в усьому мусульманському світі. Стратегія національної безпеки США 2006 р. однозначно заявляє, що «жодна країна для нас не становить такої небезпеки, як Іран»²⁰.

З метою реалізації своїх завдань щодо Ірану, Сполучені Штати роблять головну ставку на посилення комплексного тиску по відношенню до іранського режиму. Такий тиск включає широкий діапазон заходів – від створення в зоні Перської затоки могутньої ударної групи ВМС США з декількома авіаносцями та постійними «викидами» у ЗМІ повідомлень про нібито заплановані атаки проти ядерних об'єктів Ірану, до формування більш жорстокого режиму всеохоплюючих санкцій економічного, фінансового та технологічного характеру. Одночасно, США нарощують підтримку опозиційних офіційному Тегерану правозахисних, національно-культурних та інших організацій, здійснюють широку інформаційно-пропагандистську роботу, спрямовану на Іран. Окрім того, Сполученим Штатам фактично вдалося сформувати воєнно-політичний союз, який складається із восьми провідних арабських сунітських країн, шести країн-членів Ради співробітництва арабських держав Перської затоки, Єгипту та Йорданії – «6+2». Це об'єднання має чітко виражену антиіранську спрямованість і покликане не допустити поширення впливу Тегерану на країни Арабського світу, насам-

перед у таких критичних точках як Ірак, **Ліван** та Палестина.

Активність американської дипломатії у регіоні підтверджується значною кількістю пріоритетних проектів дво- і багатосторонньої співпраці. Мова, зокрема, йде про стратегію щодо «просування демократії» на Близькому Сході, глобальний проект під назвою «Ініціатива Великого Близького Сходу» 2004 року, план «Дорожня карта», спроби створення близькосхідного спільного ринку, виникнення концепції «Нового Близького Сходу» тощо²¹. Так, зокрема, зміст стратегії «просування демократії» полягав у тому, що під вирішення цього завдання пропонується адаптувати модель, яка у свій час була розроблена для просування політичних свобод і трансформацій у колишньому Радянському Союзі та Східній Європі – Гельсінкський акт 1975 р. На думку розробників цієї ідеї, успішне використання «гельсінкського процесу» у демократизації східного блоку на чолі з СРСР протягом 70 – 80-х рр. минулого століття дозволяє сподіватись на такий же ефект і у реалізації нових стратегічних планів щодо широкомасштабної трансформації Близькосхідного регіону.

Але найвідомішою і пріоритетною на сьогодні стала ініціатива Білого дому, яку було підтримано, хоча і з значними зауваженнями, країнами «вісімки», Євросоюзом, реформаторськими колами арабських країн і покладені в основу спільного міжнародного проекту «Ініціативи Широкого Близького Сходу і Північної Африки», яка у червні 2004 р. була озвучена адміністрацією Президента Дж. Буша-молодшого, та включала регіон від Марокко до Пакистану і мала надзвичайно важливе геополітичне та економічне значення²².

Вирішальною умовою для початку переговорів з Іраном адміністрація Дж. Буша вважає припинення Тегераном процесу збагачення урану, що може дозволити іранським радикалам отримати ядерну зброю. Щодо Ірану, то в якості основних перешкод для початку переговорів із Сполученими Штатами розглядаються економічні санкції США, недопущення країни до енергетичних проектів Центральноазіатського регіону і створення негативного іміджу держави-спонсора міжнародного тероризму, що разом перешкоджає розвитку повноправних відносин з державами Центральної Азії²³.

Зусилля Сполучених Штатів були направлені на здійснення, політичного і економічного тиску на ІРІ за підтримки ЄС і міжнародних структур, перш за все ООН, пошук нових більш дієвих антиіранських економічних санкцій, підтримку іранської опозиції з метою підготовки зміни внутрішньополітичного режиму, прискорення соціально-демократичних утворень в регіоні Близького та Середнього Сходу та

ін. За даними Держдепартаменту у 2002 р., Сполучені Штати витратили на підтримку іранських правозахисних гуманітарних та інших неурядових організацій 1,5 млн. дол. У 2006 р. розміри цих асигнувань були збільшені до 10 млн. дол., а у 2007 р. Конгрес прийняв закон про виділення 75 млн. дол. на розвиток демократії в Ірані²⁴.

Президент Ради з міжнародних відносин США Р. Хаас виділяє основні чинники формування зовнішньої політики Сполучених Штатів у близькосхідному регіоні. По-перше, це геополітичний фактор: Вашингтон зацікавлений у закріпленні своїх позицій в даному регіоні з метою активного реагування в разі воєнного конфлікту та забезпеченні своєї військової присутності з метою контролю нестабільної військово-політичної ситуації. По-друге, це суто політичний фактор що полягає у підтримці поступової трансформації режимів країн Близького Сходу за зразком західних демократій. Нарешті, одним із найголовніших факторів є гео-економічний, суть якого зводиться до встановлення повного контролю над усіма видами енергоносіїв, що є в наявності даного регіону, зокрема, над способами їх транспортування, з метою впливу чи навіть знищення конкурентів або ворогів, якщо того вимагатимуть національні інтереси США²⁵.

З приходом до влади в США нової адміністрації на чолі з Б. Обамою, **американська** зовнішня політика щодо Близького та Середнього Сходу зазнала деяких змін, зокрема, було оголошено, що Президент і уряд будуть активно працювати над кінцевим врегулюванням палестинсько-ізраїльського **конфлікту** і над взаємозалежними проблемами Афганістану та **Пакистану**²⁶. При цьому Іран зможе відігравати роль одного із чинників стабільності у регіоні. Водночас, у якості передумови залучення Тегерану в якості партнера американська адміністрація розглядає серйозне просування у вирішенні іранської ядерної проблеми. Новообраний президент заявив, що планує досягти прогресу в переговорах із іранської ядерної програми до кінця 2009 р. У своїй «Каїрській промові» Б. Обама висловив намір відновити діалог з Тегераном і знайти підходи до вирішення його проблем шляхом переговорів. Він пообіцяв надати іранцям економічну допомогу, якщо ті модифікують свою ядерну програму і припинять підтримку ХАМАСу та Хезбалли²⁷. Проте ця пропозиція Вашингтону не знайшла відгуку у іранського керівництва, що сприйняло пропозицію Б.Обами як післявиборчу риторіку.

У жовтні 2009 р. у Відні представниками США, Росії і Франції був розроблений план, що передбачав відправку більшої частини іранського урану в іншу країну на дозбагачення. Це могло б значно

зменшити занепокоєння Заходу з приводу можливостей Ісламської Республіки самостійно створити ядерну зброю. Проте Тегеран відмовився прийняти даний план, удавшись до добре відпрацьованої тактики затягування часу, та активно продовжив свої ядерні розробки²⁸. Іран також не виявив жодної зацікавленості у нормалізації двосторонніх відносин зі США. Його головною метою залишається просування нового, відмінного від американського, регіонального порядку, спрямованого на закріплення своїх позицій, зокрема, шляхом створення так званого «шиїтського альянсу» за участю Ірану, Сирії, Лівану та частини Іраку. Іранське керівництво продовжує підтримувати радикальні ісламістські угруповання на палестинських територіях та в Лівані, здійснює фінансову підтримку терористів в Іраку та Афганістані, значно підриваючи американські позиції в регіоні²⁹.

Не досягнувши прогресу в переговорах із іранської ядерної програми та зрушень у бік нормалізації американсько-іранських відносин, у 2011 р. Б. Обама виступив ініціатором введення нових, більш жорстких, економічних та політичних санкцій проти Ірану, визнавши таким чином неефективність своєї попередньої стратегії, яка встигла завдати значних збитків американським інтересам. Перш за все, політика налагодження діалогу з Іраном значно зіпсувала його відносини із дружніми Америці близькосхідними країнами – Ізраїлем та Аравійськими монархіями, для яких регіональні

амбіції Ірану являють безпосередню загрозу їхній національній безпеці. Крім того, неспроможність зупинити іранську ядерну програму значно підвищила загрозу поширення зброї масового ураження в регіоні, підштовхнувши інші близькосхідні країни до прискороного пошуку адекватної відповіді Ірану, що, безумовно, значно збільшує потенціал регіональної нестабільності.

Отже, можна виділити кілька етапів здійснення американської стратегії щодо регіону Перської затоки загалом та Ірану зокрема. В 1950-1979 рр. спостерігалася орієнтація адміністрацій США на шахський режим як один із ключових елементів американської політики. У 1979-1993 роках Іран розглядався в якості головного противника Вашингтону у регіоні, до якого застосовувалася політика стримування. У 1993-2001 рр. переважало домінування жорсткої антиіранської позиції при поступовому виробленні більш зваженого підходу до загальнорегіональних процесів. Зрештою, у 2002-2012 рр. зросло значення і вплив військових елементів на стратегію Вашингтона щодо ІРІ, що зокрема, проявилось у готовності американських адміністрацій застосувати силу для вирішення проблеми ядерного озброєння Тегерана. Слід зазначити, що основним чинником формування політики США щодо вказаного субрегіону виступали економічні інтереси, обумовлені наявністю тут величезних енергетичних ресурсів.

ПОСИЛАННЯ:

- ¹ Бартерський М. В. Політика США в отношении стран «оси зла» / М. В. Братерський // США – Канада: Экономика. Політика. Культура. – 2003. – №4. – С. 39-57.
- ² Ravenal E. G. The Nixon Doctrine and Our Asian Commitments [Електронний ресурс] / Ravenal E. G. // Foreign Affairs. – 1971. – January. – Режим доступу: <http://www.foreignaffairs.com/articles/24219/earl-g-ravenal/the-nixon-doctrine-and-our-asian-commitments>.
- ³ Юлдашева Г. И. Ирано-американские отношения: история и современность / Г. И. Юлдашева // США-Канада: Экономика. Політика. Культура. – 2008. – №3. – С. 53-71 [С. 64].
- ⁴ Cambanis T. The Carter Doctrine: A Middle East strategy past its prime, 13 October 2008 [Електронний ресурс] / Cambanis T. // The Boston Globe. – Режим доступу: <http://www.bostonglobe.com/ideas/2012/10/13/the-carter-doctrine-middle-east-strategy-past-its-prime-the-carter-doctrine-middle-east-strategy-past-its-prime/xkDcRIPaE68mFbnpUoARI/story.html>.
- ⁵ Близький Схід: міжнародна безпека, регіональні відносини та перспективи для України: Монографія / Рада нац. Безпеки і оборони України, Нац. ін.-т пробл. між нар. безпеки; Відп. Редактор Б. О. Парахонський. – К.: ПЦ «Фоліант», 2008. – С. 159.
- ⁶ Zbigniew Brzezinski: How Jimmy Carter and I Started the Mujahadeen [Електронний ресурс] / Interview of Zbigniew Brzezinski // Le Nouvel Observateur. – 1998. – 15-21 Jan. – p. 76. – Режим доступу: <http://consultingbyrpm.com/blog/2010/02/zbigniew-brzezinski-how-jimmy-carter-and-i-started-the-mujahadeen.html>.
- ⁷ Геттемюллер Р. Иран и американо-российское сотрудничество / Геттемюллер Р. // Pro et Contra. – 2008. - №4. – С. 70-80.
- ⁸ Pratt L. The Reagan Doctrine and the Third World / L. Pratt // Socialist Register . – 1987. – March. – P. 91.
- ⁹ Clawson P. U.S. Sanctions on Iran / P. Clawson. – Emirates Center for Strategic Studies and Research, 1997. – P. 85.
- ¹⁰ Shenon P. North, Poindexter and 2 others indicted on Iran-Contra fraud and theft charges [Електронний ресурс] / P. Shenon // The New York Times. – 1988. – 17 березня. – Режим доступу: <http://www.nytimes.com/1988/03/17/world/north-poindexter-and-2-others-indicted-on-iran-contra-fraud-and-theft-charges.html>.
- ¹¹ Юлдашева Г. И. Ирано-американские отношения: история и современность / Г. И. Юлдашева // США-Канада: Экономика. Політика. Культура. – 2008. – №3. – С. 53-71 – С. 64.

- ¹² Близький Схід: міжнародна безпека, регіональні відносини та перспективи для України: Монографія / Рада нац. Безпеки і оборони України, Нац. ін.-т пробл. між нар. безпеки; Відп. Редактор Б. О. Парахонський. – К.: ПЦ «Фоліант», 2008. – С. 128.
- ¹³ Lieber R. Eagle Rules? Foreign Policy and American Primacy in Twenty-First Century / Lieber R; U.S. Prentice Hall. – Pearson Education, Inc, 2002. – p. 185.
- ¹⁴ Klare M.T. The Clinton Doctrine / T. M. Klare // The Nation. – 1999. – 1 April. – P.14.
- ¹⁵ Хаас Р. Новий Близький Схід [Електронний ресурс] / Р. Хаас. – Режим доступу: <http://www.centrasia.ru/newsAphp?st=1165917600>.
- ¹⁶ President Bush's Address to the Nation, 10 January 2007 [Електронний ресурс]// The New York Times. – Режим доступу: http://www.nytimes.com/2007/01/10/world/middleeast/10cnd-ptext.html?pagewanted=all&_r=0.
- ¹⁷ Юлдашева Г. И. Ирано-американские отношения: история и современность / Г. И. Юлдашева // США-Канада: Экономика. Политика. Культура. – 2008. – №3. – С. 53-71 [С. 64].
- ¹⁸ Бартерский М. В. Политика США в отношении стран «оси зла»/ М. В. Братерський // США – Канада: Экономика. Политика. Культура. – 2003. – №4. – С. 39-57.
- ¹⁹ Швед О. В. Близький і Середній Схід у контексті Стратегії національної безпеки США: висновки для України / О. В. Швед// Стратегічна панорама. – 2006. – № 2. – С. 88-97.
- ²⁰ The National Strategy of the United States of America, March 2006 [Електронний ресурс]/ The White House. – Режим доступу: <http://www.comw.org/qdr/fulltext/nss2006.pdf>.
- ²¹ План “Дорожная карта” - единственный путь к достижению мира на Ближнем Востоке, 23 Июня 2004 [Електронний ресурс] / Центр новостей ООН. – Режим доступу: <http://www.un.org/russian/news/printnews.asp?newsID=2201>.
- ²² Ініціативи Ширшого Близького Сходу і Північної Африки, 20 червня 2005 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iimes.ru/rus/stat/2005/20-06-05.html>.
- ²³ Юлдашева Г. И. Ирано-американские отношения: история и современность / Г. И. Юлдашева // США-Канада: Экономика. Политика. Культура. – 2008. – №3. – С. 59.
- ²⁴ Supporting Human Rights and Democracy 2005 [Електронний ресурс] / U. S. Department of State. – Режим доступу: <http://www.state.gov/j/drl/rls/shrd/2005/63942.htm>.
- ²⁵ Хаас Р. Новий Близький Схід [Електронний ресурс] / Р. Хаас. – Режим доступу: <http://www.centrasia.ru/newsAphp?st=1165917600>.
- ²⁶ Захарченко А.М. Близькосхідна стратегія Б. Обама: традиції та інновації в американських підходах до регіону / А.М. Захарченко // Науковий вісник Одеського державного економічного університету. – 2010. - №11 (112). – С. 4.
- ²⁷ Schenker D. Obama in Cairo: Another Step toward Rapprochement? / D. Schenker // Washington Institute for Near East Policy Watch № 1523. – 2009. - May 29. – P. 11-26.
- ²⁸ Захарченко А.М. Близькосхідна стратегія Б. Обама: традиції та інновації в американських підходах до регіону / А.М. Захарченко // Науковий вісник Одеського державного економічного університету. – 2010. - №11 (112). – С. 3-15.
- ²⁹ Singh M. Broadening the U.S. Approach on Iran / M. Singh // Washington Institute for Near East Policy Watch № 1578. – 2009. – September 15. – P. 57-68.

Pavliuk O.I. Conceptual Background of the US Policy toward the Arab States of the Persian Gulf on the example of relations with Iran / Chernivtsi National University named by Yuriy Fedkovych.

The article investigates the main formative factors of U.S. policy toward the Persian Gulf, strategies and mechanisms for its implementation on the example of relations with the Islamic Republic of Iran. The conceptual approaches of the United States policy in the region of the Middle East is analyzed in the paper.

Keywords: foreign policy concept, USA, political doctrine, the Persian Gulf.

Павлюк О.И. Концептуальное обеспечение политики США в отношении стран Персидского залива на примере отношений с Ираном / Черновицкий национальный университет имени Юрия Федьковича.

В статье исследуются основные факторы формирования политики США в отношении стран Персидского залива, стратегии и механизмы ее осуществления на примере отношений с Исламской Республикой Иран. Анализируются концептуальные подходы политики Соединенных Штатов в регионе Ближнего и Среднего Востока.

Ключевые слова: внешнеполитическая концепция, США, политическая доктрина, Персидский залив.

Стаття надійшла до редколегії 10.09.2012

Прийнята до друку 16.10.2012